KINDGEBAREN

Gebaren niet alleen goed voor dover

De Nederlandse organisatie Wapperkids biedt horende ouders, baby's en peuters de mogelijkheid om beter met elkaar te communiceren door middel van ondersteunende gebaren. De methode is ontwikkeld door gebarentaaldocente Nienke Fluitman. Gebaren stimuleren de ontwikkeling van een kindje en zorgen ervoor dat ouders hun kinderen beter begrijpen.

Isabel Michelotti

Iedere ouder van een baby of peuter weet hoe frustrerend het is als je kindje huilt zonder dat je begrijpt waarom. Is het honger, pijn, vermoeidheid? Op zulke momenten zou het veel schelen als kinderen zelf duidelijk zouden kunnen maken wat er aan de hand is. Die mogelijkheid is er. Door kinderen gebaren te leren, leer je hun om te communiceren voordat ze kunnen praten.

Voorsprong en begrip

'Kinderen vertonen lang voordat ze kunnen praten al tekenen van communicatie', zegt Nienke Fluitman. 'Denk bijvoorbeeld aan een baby'tje die zijn armpjes uitstrekt als zijn moeder boven het wiegje hangt. Maar ouders zijn vaak erg gefocust op het eerste woordje.'

Het lijkt in eerste instantie vreemd om een horend kind gebaren aan te leren uit de Nederlandse gebarentaal. Maar het idee is niet nieuw. Fluitman: 'In de Verenigde Staten is het boek *Baby Signs* van Linda Acredolo en Susan Goodwyn al een aantal jaren een groot succes. Vooral omdat is aangetoond dat kinderen die als baby of peuter hebben geleerd om met gebaren te communiceren, later een grote voorsprong krijgen op het gebied van taalverwerving. Ten opzichte van leeftijdsgenootjes die niet met gebaren hebben leren communiceren, blijken kinderen die dat wel hebben geleerd eerder te beginnen met praten, een grotere woordenschat te ontwikkelen, betere schoolprestaties te halen en zelfs gemiddeld 10 punten hoger te scoren bij IQ-testen.'[1]

Toch zijn deze voordelen niet de voornaamste redenen dat Fluitman Wapperkids ontwikkelde. Minder frustraties en meer begrip tussen ouder en kind is het belangrijkste doel. Fluitman kreeg regelmatig de vraag van ouders die het boek *Baby Signs* kenden, of zoiets ook in Nederland bestond. Omdat dit niet het geval was, ontwikkelde ze vanuit haar vakkennis een eigen methode om kinderen gebaren aan te leren. Ze vertelt: 'Ons materiaal is volledig aangepast op de belevingswereld van kinderen. We werken met speciaal ontworpen kleurrijke illustraties, maar ook met boeken, spelletjes, knuffels en handpoppen.'

Geen neushoorns maar eendjes

Het grote verschil met *Baby Signs* is dat Fluitman is uitgegaan van de Nederlandse gebarentaal. 'Amerikaanse gebaren zijn anders dan Nederlandse, want net als gesproken taal is deze cultureel bepaald. Ieder land heeft zijn eigen gebaren*taal* en binnen een land zijn er meerdere dialecten. Nederlands is een andere taal dan het Amerikaans, dat vraagt om een andere aanpak. Amerikaanse kindjes leren bijvoorbeeld al snel het gebaar voor neushoorn, omdat dat een dier is dat in veel kinderversjes en liedjes terugkomt. In Nederland gaan kinderen eendjes voeren, dus die hebben meer aan dat bijbehorende gebaar.'

'Kinderen die nu gebaren leren, kunnen zich later beter emotioneel uitdrukken.'

en slechthorenden

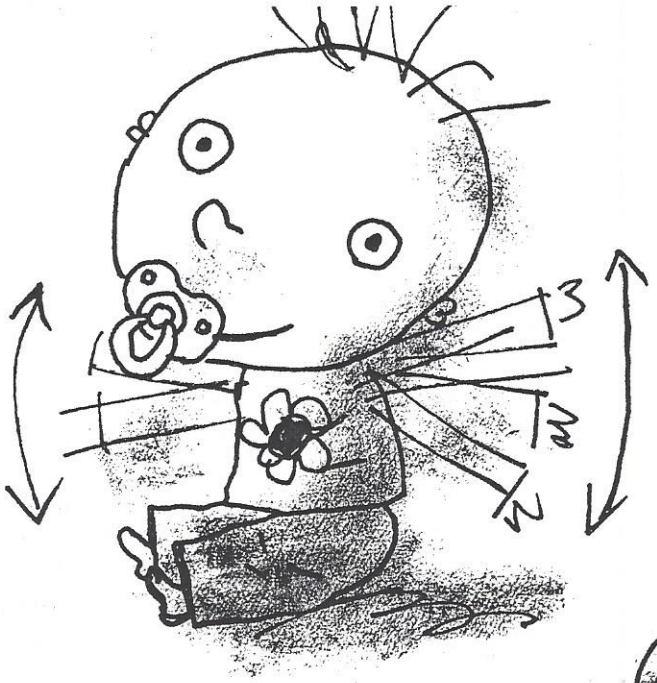

Fluitman benadrukt dat Wapperkids geen gebarentaal leert, maar gebaren. 'Ouders vragen me vaak: gaat mijn kindje nog wel praten als het eenmaal gebaren kent? Sterker nog: kinderen die gebaren leren, beginnen eerder met praten. Dat komt doordat ze al heel jong leren om begrippen aan voorwerpen te koppelen en deze te benoemen. Zo bouwen ze al aan een woordenschat, nog voordat ze kunnen praten. De gebaren zijn enkel bedoeld ter ondersteuning van de normale communicatie, niet als vervanging. Het gebruik van gebaren stopt dus weer zodra het kindje zich goed kan uitdrukken in de gesproken taal.'

Met het aanleren van gebaren kan altijd worden gestart of het kind nu al praat of niet. Fluitman: 'Je kunt ermee beginnen vanaf ongeveer 7 maanden. Vanaf dat moment bieden wij workshops en cursussen aan.'

Workshops

Ouders kunnen bij Wapperkids samen met hun kindje een cursus of workshop volgen. Volgens Fluitman is het vooral een gezellige aan- ›

Gebaren niet alleen goed voor doven en slechthorenden

FOTO: BIGSTOCKPHOTO

› gelegenheid. 'Plezier staat voorop. Vaders en moeders zitten op grote kussens, met hun kindje op schoot. We leren de ouders dan een gebaar, bijvoorbeeld "mama". Vervolgens leren we ze hoe ze dit gebaar op een speelse manier aan hun kindje kunnen leren.'

Herhaling is het sleutelwoord. 'Kinderen zullen hun ouders uiteindelijk gaan imiteren, maar niet na een of twee keer', zegt Fluitman. 'Je moet de gebaren regelmatig aanbieden, het liefst op vaste momenten. Dus iedere keer als je een flesje geeft en zegt "hier is het flesje" maak je het bijbehorende gebaar erbij. Kinderen zien dat als een leuk spelletje en gaan hun ouders op een gegeven moment nadoen. Zo kun je langzaam maar zeker steeds meer gebaren introduceren. Je kindje leert dan stapsgewijs zijn omgeving te benoemen.'

Fluitman benadrukt dat het geen kunstje is dat je een kind aanleert: 'Je biedt je kind de mogelijkheid om bijvoorbeeld zelf om een fles te vragen. Ieder kind komt op een gegeven moment in een fase waarin hij wel weet wat hij wil zeggen, maar het simpelweg nog niet kan. Stel: zijn favoriete knuffelbeest is achter het bed gevallen. Als ouder heb je geen idee waarom je kind huilt, dus check je zijn luier of maak je een flesje warm. Als je peuter dan het gebaar voor "knuffel", "bed" of "achter" kent, kun je als ouder al die stappen overslaan. Het probleem is veel sneller opgelost als je begrijpt wat je kind wilt zeggen.'

Gebaren zijn leuk

Behalve de cursussen voor ouder en kind biedt Wapperkids ook theoretische workshops aan. Deze zijn alleen gericht op ouders. Maud Bloemers, moeder van een zoontje van een jaar oud en zelf doventolk, volgde zo'n workshop. Na afloop vertelt ze: 'Vanuit mijn vak was ik al bekend met het positieve effect van gebaren op de taalontwikkeling van kinderen. Het leuke aan deze workshop is dat ze het ontzettend enthousiast brengen, met boekjes en vrolijke plaatjes. Nienke Fluitman heeft hele creatieve ideeën over hoe je gebaren kunt aanbieden in spelvorm, of met behulp van poppen en liedjes.'

Fluitman beaamt: 'Het klinkt misschien ouderwets, maar wij geloven echt in het belang van *quality time* tussen ouder en kind. Het belangrijkst is dat ouders en kinderen ervan genieten om samen iets te doen dat hun band versterkt. Dat kindjes hierdoor een voorsprong in hun taalontwikkeling krijgen, zien we meer als een mooie bijkomstigheid. Workshops zijn gewoon heel leuk om te doen voor iedere ouder, baby en peuter. Hoe serieus je verder thuis aan de slag gaat met de gebaren, bepaalt iedereen voor zich.'

Bloemers wijst vooral op het grote contrast met de bestaande boeken voor doven en slechthorenden. 'In de methodes die ik ken vanuit mijn vak zie je altijd dezelfde saaie zwart-witte afbeeldingen van gebaren. Wapperkids is wat dat betreft een verademing. Mijn zoontje vindt het prachtig als ik de gebaren bij hem voordoe. Ik ben ervan overtuigd dat het kindjes uiteindelijk veel oplevert. Hoe vaak ik me als ouder niet heb afgevraagd: wat *bedoelt* hij nou?'

In de bibliotheek

Zolang kinderen zich nog niet volledig kunnen uiten in de gesproken taal, hebben ze veel baat bij gebaren. Maar dat neemt niet weg dat gebaren ook heel leuk kunnen zijn voor kinderen die zich wel geheel kunnen uiten in de gesproken taal. Wapperkids organiseerde daarom een aantal keer voorleesworkshops in de bibliotheek van Breda. Fluitman: 'Voorlezen prikkelt de fantasie en ontwikkelt het taalgevoel van kinderen. Maar het is vooral heel leuk om te doen, net als het aanleren van gebaren. Om het voorlezen nog leuker te maken, kun je er gebaren bij betrekken.'

Medewerker Jan Verbart van de bibliotheek in Breda was aanwezig bij de voorleesworkshops. Hij reageert: 'Tijdens het voorlezen zaten

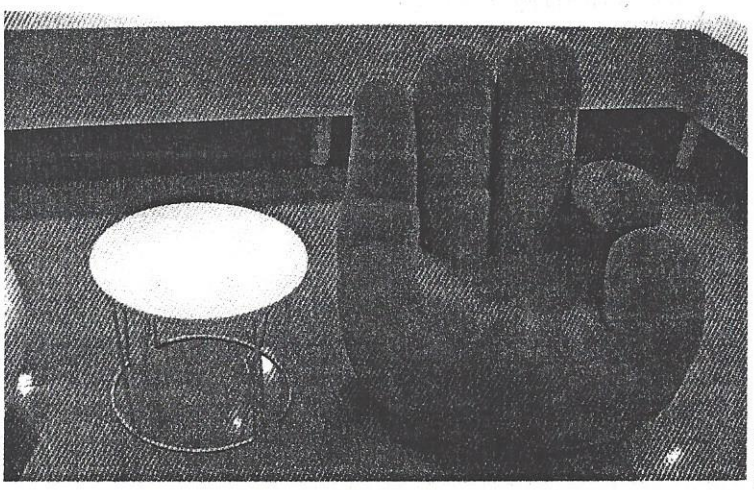

FOTO: FLICKR

de peuters vooraan op kussens, de ouders stonden en zaten erachter. De prentenboeken waar uit voorgelezen werd zijn van zichzelf al heel leuk, maar het gebruik van gebaren zorgde voor nog meer interactie.'
Reden daarvoor is volgens Verbart dat het voor jonge kinderen heel natuurlijk is om hun lichaam te gebruiken als ze communiceren. 'Denk aan alle kinderliedjes waarbij je de woorden uitbeeldt met gebaren.' Fluitman legt uit dat het maken van een gebaar altijd samengaat met gezichtsuitdrukkingen, een bepaalde lichaamshouding en intonatie. 'Dat verklaart waarom deren die gebaren leren, zich op latere leeftijd beter emotioneel kunnen uitdrukken.'[2]
Dat het gebruik van gebaren ook leuk is voor kinderen die al goed kunnen praten beaamt ook Cathrien Beijer, werkzaam bij Kober, een organisatie die kinderopvang aanbiedt in West-Brabant. Wapperkids verzorgde daar in de zomerperiode een aantal workshops. Beijer: 'De kinderen waren onderverdeeld in twee groepen, een in de leeftijd van 4 tot 6 jaar en een groep van ongeveer 8 jaar. De jongste groep deed een soort Memory, met afbeeldingen en de bijbehorende gebaren. De oudste groep leerde in een half uur tijd de gebaren voor tien ...eren. Wat me opviel is hoe snel de kinderen alles oppikten. Aan de mate van concentratie kon je zien dat ze het heel leuk vonden. Ik kan me voorstellen dat het voor kindjes die nog niet goed kunnen praten fijn is om zich door middel van gebaren uit te drukken.'

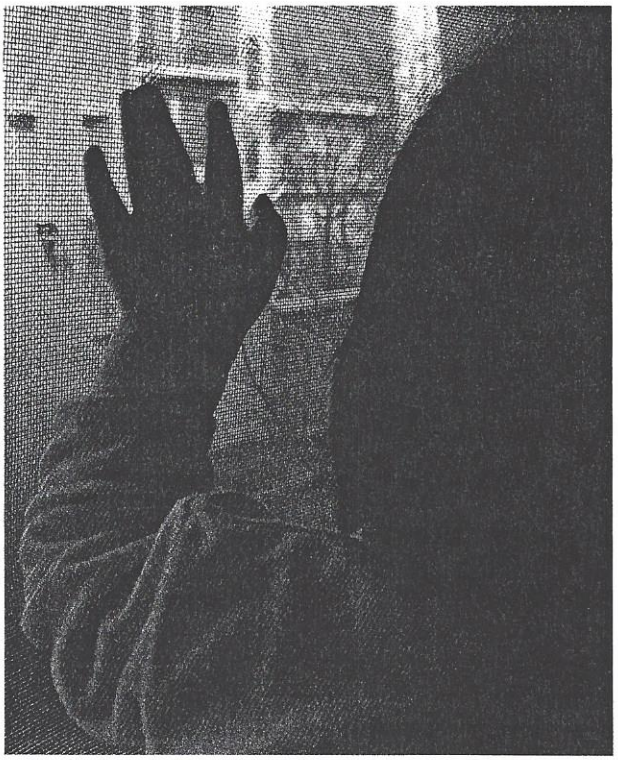
FOTO: FLICKR

Wapperen met taal

Hoewel Wapperkids de nadruk legt op het aspect van plezier maken en een betere emotionele band tussen ouder en kind, is de methode ook heel geschikt voor kinderen die om welke reden dan ook moeite hebben met taal. Fluitman: 'Veel landelijke instanties voor doven en slechthorenden stappen momenteel over van het zogenaamde weerklanksysteem naar het Nederlands met ondersteunden gebaren (NmG). Dat houdt in dat iedereen straks gebruik maakt van dezelfde gebaren.'
Een van de instanties die overstapt naar de gebaren uit de Nederlandse gebarentaal is Heliomare, een organisatie die mensen met een beperking ondersteunt op het gebied van onder andere revalidatie, onderwijs en arbeidsintegratie. Logopedist Ellen de Boer, werkzaam bij Heliomare, is naar eigen zeggen lang op zoek geweest naar een methode om gebaren aan te leren en kwam uiteindelijk bij Wapperkids terecht. 'Ik werk met kinderen die vanwege een motorische handicap moeite hebben met praten, maar ze zijn niet doof of slechthorend. Wapperkids is gewend met horenden te werken, maar heeft wel de ervaring en vakkennis uit de dovenwereld. Daarmee zijn ze heel vernieuwend Wapperkids gaat nu cursusmateriaal ontwikkelen en bij Heliomare twintig mensen intern opleiden tot expertisegroep.'
Fluitman: 'Wellicht gaan we ons in de toekomst meer richten op de doelgroep van kinderen met een taalachterstand. We krijgen tijdens de workshops veel positieve reacties van ouders met kindjes die achterlopen in hun taalontwikkeling. Maar ook dan geldt: het belangrijkste is dat het gewoon heel leuk is om dit als ouder samen met je kind te doen. Plezier, minder frustraties en meer begrip, daar is het ons om te doen.' ■

'Als je peuter het gebaar voor "flesje" kent, kun je heel wat stappen overslaan.'

NOTEN

1 Acredolo, Linda P. & Goodwyn, Susan W. (2000). The longterm impact of symbolic gesturing during infancy at age 8. In Acredolo, Linda P, Susan W. Goodwyn. *Baby Signs*: Mcgraw-Hill.
2 Acredolo, Linda P. & Goodwyn, Susan W. (1985). *Baby Signs*: Mcgraw-Hill.